บทความวิจัย

การเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย และการย้อนพินิจบทบาทของผู้สอน

ยูมิโกะ ยามาโมโตะ[1]
ฮารุนะ ยามาชิตะ[1]
ปิยวรรณ อัศวราชันย์*[1]
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงในการเรียนรู้ของนักศึกษาผู้ผ่านกระบวนการเรียนวิชาฝึกงาน วิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจในมหาวิทยาลัย จนกระทั่งถึงการเรียนรู้ในที่ทำงาน โดยใช้วิธี “Life Story” ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย A จำนวน 3 คนที่มีคุณสมบัติตรงตามกระบวนการ คือ ผ่านการฝึกงานในบริษัท B ที่ประเทศญี่ปุ่น ลงเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจในมหาวิทยาลัย และปัจจุบันทำงานอยู่ในบริษัทที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ของแต่ละคนในขณะที่เป็นนักศึกษานั้น ไม่จำกัดอยู่เพียงเฉพาะตัวความรู้ที่ผู้สอนจัดให้ในชั้นเรียนเท่านั้น แต่รับความรู้และตีความแตกต่างกันตามบริบทภายในของแต่ละคน และการเรียนรู้รวมไปถึงประสบการณ์ที่เห็นและรู้สึกซึ่งได้รับในแต่ละช่วงของกระบวนการ จากความเข้าใจการเรียนรู้ของนักศึกษาดังกล่าว ทำให้สะท้อนกลับไปที่บทบาทของผู้สอนที่ต้องปรับการจัดการเรียนการสอนจากมุมมองที่คิดว่าจะ “สอนอะไร” เปลี่ยนเป็นผู้เรียน “ได้เรียนรู้อะไรแล้ว”

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก, เรื่องราวชีวิต, วิชาฝึกงาน, ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ, ที่ทำงาน

* ผู้เขียนบรรณกิจ: piyawan.a@arts.tu.ac.th
[1] คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Research Article

Learning Experience Gained by Students during Their Years in University and Redefinition of the Role of an instructor

Yumiko Yamamoto[1]
Haruna Yamashita[1]
Piyawan Asawarachan*[1]
Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Abstract

This study aims to explore the interdependence of learning experience gained by a group of students over a serial process of internship, participation in the "Business Japanese" coursework, and workplace experience. Taking the "life story" approach, the study analyzed interview scripts provided by three university graduates who met the following requirements: having taken part in a common internship program at a common Japanese company in Japan; having taken a coursework in "Business Japanese"; and currently working in a Japanese company.

The results showed that the essence of learning experience: (a) went beyond the acquisition of knowledge provided in class; (b) was garnered and internalized differently depending on each individual student's contexts; and (c) included perceptions as well as direct personal encounter experienced at each stage of the process.

The results call for a redefinition of the role of an instructor from one focusing on "what to teach" to one questioning "what the students have learned."

Keywords: Active learning, Life story, Internship, Business Japanese, Workplace

* Corresponding author: piyawan.a@arts.tu.ac.th
[1] Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

1. บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน ส่งผลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา เริ่มกลับมาทบทวนปรัชญาการศึกษา เพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพในระดับสากล ผู้อยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วได้ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยที่คณะผู้วิจัยเข้าไปศึกษา (จากนี้ไปจะเรียกว่า มหาวิทยาลัย A)[1] เป็นสถาบันอุดมศึกษาอีกแห่งหนึ่งที่ดำเนินการปรับปรุงหลายด้าน เช่น หลักสูตร ระบบการบริหาร ปรัชญาการศึกษา เป็นต้น และหนึ่งในการปรับปรุงดังกล่าว คือ การนำวิชาฝึกงานเข้ามาเป็นวิชาบังคับสำหรับทุกหลักสูตร การให้ความสำคัญกับวิชาการฝึกงานเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกการทำงานที่ต้องการทรัพยากรบุคคลที่มีประสบการณ์การทำงาน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำงานซึ่งแต่เดิมเป็นเรื่องของนักศึกษาแต่ละคนดำเนินการหลังจากที่จบการศึกษาจากสถาบันไปแล้ว กลายมาเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาที่ต้องดำเนินการสร้างประสบการณ์ทำงานให้กับนักศึกษาตั้งแต่ช่วงเวลาที่นักศึกษายังอยู่ในสถาบัน

แม้สถาบันการศึกษามีนโยบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น แต่ความเชื่อมโยงระหว่างวิชาการฝึกงานและการเรียนในห้องเรียนที่มีมาแต่เดิมนั้น ยังเป็นประเด็นที่ขาดความชัดเจน ซึ่งหลักสูตรและผู้สอนควรพิจารณาทบทวน อย่างไรก็ตาม การทบทวนนั้นควรต้องฟังเสียงของผู้เรียนด้วย จากความตระหนักดังกล่าว คณะผู้วิจัยคิดว่าจำเป็นต้องฟังเสียงของผู้เรียนที่ผ่านการศึกษาวิชาฝึกงาน โดยเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในห้องเรียน และการทำงานหลังจบการศึกษา เพื่อจะได้ทราบว่านักศึกษาเรียนรู้อย่างไร การเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละช่วงเวลาของนักศึกษา น่าจะทำให้ผู้สอนเข้าใจความหมายในการเรียนภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนได้ชัดเจนขึ้น

อนึ่ง คำว่า “การเรียนรู้” ที่ใช้ในบทความนี้ ไม่ได้จำกัดความหมายอยู่เพียงแค่การเรียนหรือการพัฒนาความสามารถทางภาษาเท่านั้น แต่มีความหมายครอบคลุมถึงเรื่องราวที่หลงเหลืออยู่ในความทรงจำจากการผ่านประสบการณ์ และการย้อนกลับไปมองประสบการณ์เหล่านั้นของผู้เรียนด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นผ่านกระบวนการการศึกษา ตั้งแต่การเรียนในมหาวิทยาลัย โดยวิเคราะห์ผ่านกระบวนการเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ การฝึกงานในต่างประเทศ จนถึงการทำงานในปัจจุบัน และคาดหวังว่าการศึกษากระบวนการดังกล่าว จะเป็นข้อมูลสะท้อนกลับให้ผู้สอนตระหนักถึงบทบาทของผู้สอนภาษาที่อาจจะต้องปรับเปลี่ยนต่อไป

3. แนวคิด กรณีศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในหัวข้อนี้ ก่อนอื่น คณะผู้วิจัยขออธิบายถึงแนวคิดในการเรียนรู้ด้านภาษาที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ แนวคิด “การเรียนรู้เชิงรุก”[2] (Active learning)

[1] คณะผู้วิจัยขอไม่ระบุชื่อมหาวิทยาลัยในงานวิจัยนี้ เนื่องจากเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์ที่คณะผู้วิจัยได้แจ้งไว้ว่าจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

[2] คำว่า “การเรียนรู้เชิงรุก” ที่ใช้ในบทความนี้ เป็นคำแปลของ Active learning ตามที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนด โดยให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) หมายถึงกระบวนการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและอย่างตื่นตัว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555, น. 10)

และกรอบมาตรฐานในการเรียนรู้ภาษาของ CEFR[3] ซึ่งเป็นที่มาของการเลือกวิชาฝึกงาน และวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจมาเป็นกรณีศึกษา จากนั้นจะขอกล่าวถึงรายละเอียดของทั้งสองวิชาดังกล่าว เพื่อให้เห็นภาพการจัดการเรียนการสอน และในส่วนสุดท้ายจะขอทบทวนงานศึกษาเกี่ยวกับวิชาฝึกงาน และความสำคัญของวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจที่มีเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน

3.1 การเรียนรู้ในแวดวงการศึกษาภาษาญี่ปุ่นในปัจจุบัน: การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) และ CEFR

ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ การใช้คำว่า “การเรียนรู้เชิงรุก” เพิ่มมากขึ้นในการศึกษาวิจัยที่เน้นการฝึกปฏิบัติ Misokami ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 2000 การเรียนรู้เชิงรุกได้ถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในการศึกษาระดับอุดมศึกษา (溝上, 2014, p. 4) จากการสำรวจงานวิจัยและการฝึกปฏิบัติที่มาจนถึงปัจจุบัน Misokami ได้ให้นิยามการเรียนรู้เชิงรุกว่าเป็นการก้าวข้ามการเรียนรู้ที่ฟังบรรยายในรูปแบบบอกเล่าความรู้เพียงทางเดียว (แบบเป็นผู้รับ) ไปสู่การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมเช่น การเขียน การพูด การนำเสนอปากเปล่า ซึ่งดำเนินไปพร้อมกับการดึงกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นในเวลานั้นออกมา ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกทำให้เกิดความตระหนักว่ารูปแบบการสอนที่มีมาจนถึงปัจจุบันนี้ ผู้สอนส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนจากมุมมองเพียงด้านเดียวคือ “จะสอนอย่างไร” แต่อาจจะยังขาดการส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะนำไปสู่การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนจากมุมมองว่าผู้เรียน “เรียนรู้อย่างไร” พร้อมกับส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

ในอีกด้านหนึ่ง Yokomiso และ Yamada ชี้ให้เห็นว่า การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในชั้นเรียนส่วนใหญ่แล้วไม่ได้ใช้รูปแบบ “การบรรยายให้ความรู้ทางเดียว” (横溝・山田, 2019, p. 5) นอกจากนี้ Yokomiso ยังเน้นถึงการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการที่ผู้สอนตั้งคำถามว่า “ทำอย่างไร” จึงจะเรียนรู้ได้ง่าย “ใช้คำแบบใด” จึงจะเข้าใจได้ง่าย “ตั้งคำถามแบบใด” จึงจะคิดได้ง่าย “จะสร้างปฏิสัมพันธ์เช่นใด” อีกฝ่ายจึงจะพร้อมรับไว้ (横溝, 2019, p. 7) ซึ่งการส่งเสริมให้ผู้สอนตั้งคำถามดังกล่าวในการจัดการเรียนการสอนนั้น สอดคล้องกับงานศึกษาของ Nakajima และคณะ (中嶋編, 2017) ที่มองว่าการเรียนรู้เชิงรุกเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ “การปรับปรุงการเรียนการสอน และเชื่อมโยงกับการเติบโตของผู้สอนเอง” จากการพยายามดึงการเรียนรู้ของผู้เรียนออกมาด้วย

นอกจากการเรียนรู้เชิงรุกแล้ว ในแวดวงการศึกษาภาษาในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับกรอบมาตรฐานในการเรียนรู้ภาษาของ CEFR และหนึ่งในแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังกรอบมาตรฐานนี้คือ แนวคิดเรื่องพหุภาษา และพหุวัฒนธรรม (Plurilingualism/pluricultural-ism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มองว่าหากในสังคมหนึ่งมีการใช้ภาษาหลายภาษา แต่ละภาษาเป็นอิสระต่อกัน แนวคิดดังกล่าวเรียกว่า ความหลากหลายทางภาษา (Multilingualism) แต่แนวคิดพหุภาษา (Plurilingualism) คือ วิธีคิดที่มองว่า ในตัวบุคคลคนหนึ่งมีหลายภาษาอยู่ในตัวเอง (คือมีภาษาหลักและภาษาอื่นๆ) และหลายภาษาที่มีอยู่นั้น ไม่มีภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นอิสระ แต่ปะปนรวมกันอยู่ภายในบุคคลนั้น

ตัวอย่างเช่น ภาษาที่อยู่ในตัวบุคคลคนหนึ่งซึ่งเกิดในประเทศไทย เรียนโรงเรียนนานาชาติ และมี

[3] เป็นคำย่อของ The Common European Framework of Reference for Languages ซึ่งเผยแพร่ออกมาในปี 2001 เป็นคู่มือแนวทางที่ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านภาษาใช้เป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญ และในปี 2018 ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ CEFR-CV (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment Companion Volume with New Descriptors)

ประสบการณ์ไปเรียนต่อที่ประเทศญี่ปุ่น ตามแนวคิดพหุภาษาจะไม่คิดว่า บุคคลนั้นมีภาษาไทยติดตัว 70% ภาษาอังกฤษ 20% ภาษาญี่ปุ่น 10% แต่มองว่าภาษาไทย ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอังกฤษในตัวบุคคลนั้น อยู่ปะปนกัน ส่งผลต่อกันและกัน และเสริมซึ่งกันและกัน

การสอนภาษาญี่ปุ่นที่มีมาจนถึงปัจจุบัน มักตั้งเป้าหมาย “เพื่อให้พูดภาษาญี่ปุ่นได้เหมือนคนญี่ปุ่น” แต่หากมองจากวิธีคิดแบบพหุภาษา (Plurilingualism) การพูดให้เหมือนคนญี่ปุ่นไม่ใช่เป้าหมายในการศึกษา เนื่องจากเป็นวิธีคิดที่มองว่าผู้ใช้ภาษาทุกคนไม่ว่าจะเป็นเจ้าของภาษา ผู้เรียน และผู้สอนภาษานั้นเป็นบุคคลหนึ่งที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคม (奥村他, 2016, p. 39) จึงไม่ใช่การที่มีความรู้ทางภาษาเพียบพร้อมแล้วจึงออกไปสู่สังคมที่ใช้ภาษานั้น แต่คือการสร้างผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ทางภาษาที่มีอยู่ในขณะนั้นเชื่อมโยงกับสังคมที่ใช้ภาษานั้น

จากแนวคิดของการเรียนรู้เชิงรุกที่มีเป้าหมายในการเปลี่ยนความสัมพันธ์ในชั่วโมงเรียนแบบที่ผู้สอนเป็นผู้ให้ความรู้ทางเดียว และแนวคิดพหุภาษาตามกรอบมาตรฐาน CEFR ที่เน้นความเป็นคนที่มีภาษาและวัฒนธรรมหลากหลายอยู่ภายในบุคคลคนหนึ่ง และดึงความสามารถส่วนนั้นออกมาใช้ โดยไม่จำเป็นต้องเหมือนเจ้าของภาษาโดยสมบูรณ์แบบนั้น เป็นแนวคิดสำคัญที่งานวิจัยนี้นำมาเป็นกรอบคิดในการเลือกวิชาฝึกงาน และวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ ซึ่งดำเนินการเรียนการสอนตามแนวคิดทั้งสองข้างต้น มาเป็นวิชาที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้

3.2 หลักสูตรของมหาวิทยาลัย A

ท่ามกลางสถานการณ์ทั้งในและนอกประเทศที่มุ่งหวังให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งสร้างทรัพยากรบุคคลผู้มีศักยภาพในระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัย A จึงปรับปรุงหลักสูตรในปี 2018 โดยกำหนดให้วิชาฝึกงานหรือการสร้างประสบการณ์การทำงานระหว่างที่ผู้เรียนยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นวิชาบังคับ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจึงเผชิญกับปัญหาใหม่ในสภาวะที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมและสถานประกอบการ ด้วยเหตุนี้ จำเป็นที่ผู้สอนจะต้องกลับมาทบทวนและพิจารณาวางแผนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับเส้นทางชีวิตของผู้เรียน ในหัวข้อนี้จึงขออธิบายเกี่ยวกับวิชาการฝึกงาน และวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจซึ่งเป็นวิชาฝึกปฏิบัติ เพื่อความเข้าใจพื้นหลังโดยสังเขปของวิชาที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้

(1) การฝึกปฏิบัติ: วิชาฝึกงาน กรณีฝึกงานต่างประเทศ

โครงการฝึกงานที่สถานประกอบการด้านธุรกิจอาหารนอกบ้าน (จากนี้ไปจะเรียกว่า บริษัท B) ดำเนินการระหว่างปี 2017 – 2019 เป็นระยะเวลาต่อเนื่อง 3 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้พื้นฐานในแวดวงธุรกิจอาหารนอกบ้าน และธุรกิจบริการของญี่ปุ่นแก่นักศึกษาที่สนใจ โครงการฝึกงานนี้ ผู้เข้าร่วมจะต้องผ่านกระบวนการเข้าอบรมและฝึกปฏิบัติ โดยเริ่มจากการอบรมหลักสูตรเร่งรัดที่จัดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย A ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการตลาดการบริการแบบญี่ปุ่น และบริการด้านอาหาร (Food service) รวมถึงสุขอนามัย เป็นต้น หลังจากจบการอบรมภาคบรรยาย นักศึกษาจะได้รับมอบหมายให้ลงพื้นที่สำรวจร้านอาหารที่ตั้งอยู่ใกล้มหาวิทยาลัยเพื่อให้เห็นสถานการณ์จริง จากนั้นนำข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจมาสรุปในกลุ่ม และนำเสนอหน้าชั้นเรียน หลังจากจบกระบวนการฝึกอบรมในเมืองไทยแล้ว ผู้เข้าอบรมที่ผ่านการคัดเลือกจะเดินทางไปญี่ปุ่นเพื่อฝึกปฏิบัติตามกำหนดการที่บริษัท B จัดให้ต่อไป

(2) การฝึกปฏิบัติ: วิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ

กลุ่มผู้เรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจในมหาวิทยาลัย A คือ นักศึกษาชั้นปี 4 หรือปี 5 โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ หลังจากจบชั้นปี 3 แล้ว จะมีโอกาสเดินทางไปญี่ปุ่นในฐานะนักเรียนแลกเปลี่ยน

และเมื่อกลับมาเรียนที่มหาวิทยาลัยอีก 1 ปี ส่วนใหญ่จะลงเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจเป็นวิชาเลือก ซึ่งมีการเรียนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 180 นาที เป็นระยะเวลา 15 สัปดาห์ต่อภาคการศึกษา ในปี 2017 มีการปรับเนื้อหาจากเดิม โดยเพิ่ม “การบ่มเพาะทักษะพื้นฐานทางสังคม” และ “การเรียนผ่านกรณีศึกษา” เพิ่มเข้าไปในวัตถุประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาวิชา

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงเลือกวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ นอกจากเหนือจากเป็นวิชาที่จัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกแล้ว เนื้อหาวิชายังเชื่อมโยงกับการทำงานทั้งในด้านของการใช้ภาษาในที่ทำงาน และแนวคิดในการทำงานของคนญี่ปุ่น

3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้: กรณีศึกษาวิชาฝึกงาน และการเรียนภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ

ในแวดวงการศึกษาภาษาญี่ปุ่น กล่าวได้ว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้จากการฝึกงานของนักศึกษาต่างชาติไม่มากนัก มีงานศึกษาของ Yokosuka (横須, 2015) ที่ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของบุคคล (Identity) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาต่างชาติ และวิเคราะห์ผลที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตนเองของนักศึกษาต่างชาติที่ผ่านประสบการณ์ทำงานร่วมกับผู้อื่นในการฝึกงาน นอกจากนี้ Yokosuka (横須, 2016) สัมภาษณ์นักศึกษาต่างชาติ 2 คน เกี่ยวกับประสบการณ์ฝึกงาน โดยใช้วิธีศึกษาแบบ Life story approach ซึ่งให้ความสนใจกับการเรียนรู้ภาษาจากการเล่าเรื่องและวิเคราะห์จากเรื่องเล่านั้น Yokosuka (横須, 2017) ให้ความสนใจกับแนวคิด “เส้นทางอาชีพ (career)” และมองการฝึกงานว่าเป็นโอกาสในการค้นหาเส้นทางอาชีพ พร้อมทั้งเปรียบเทียบสถานการณ์การค้นหาเส้นทางอาชีพของนักศึกษาต่างชาติกับนักศึกษาญี่ปุ่น จากมุมมองดังกล่าว Yokosuka จึงให้ความสำคัญกับรายวิชาฝึกงานว่าเป็นวิธีสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุกวิธีหนึ่งที่เปลี่ยนคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัยได้ (横須, 2020) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นมีขอบเขตการศึกษาจำกัดอยู่ที่นักศึกษาต่างชาติที่เรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่น แต่ผู้เรียนที่เรียนภาษาญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ มีแรงขับเคลื่อนและความคาดหวังในวิชาการฝึกงาน รวมทั้งแผนการสร้างอนาคตต่างออกไป เนื่องจากผู้เรียนที่เรียนภาษาญี่ปุ่นในต่างประเทศกับผู้เรียนในประเทศญี่ปุ่นนั้น ส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อม เป้าหมาย และรายวิชาที่เรียนไม่เหมือนกัน

งานศึกษารายวิชาฝึกงานของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัยประเทศไทยนั้น มีงานศึกษาของทัศนีย์และยามาโมโตะ ซึ่งเป็นงานศึกษาเกี่ยวกับการฝึกงานในต่างประเทศของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัยประเทศไทย พร้อมกับทบทวนวิธีการสอนภาษาญี่ปุ่นที่มีมาจนถึงปัจจุบัน และนำเสนอแนวทางและรูปแบบการสอนภาษาญี่ปุ่นที่ควรปรับเปลี่ยนต่อไปในอนาคต โดยชี้ให้เห็นถึงความสามารถที่ควรบ่มเพาะให้กับนักศึกษา และระบุถึงความจำเป็นของความสามารถในการคิดด้วยตนเอง ถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ คิดร่วมกับผู้อื่น และเข้าใจซึ่งกันและกันผ่านการฝึกปฏิบัติจริงที่เกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย อย่างเช่น วิชาฝึกงาน (ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ และ ยูมิโกะ ยามาโมโตะ, 2017) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของธวัช (2021) ที่ศึกษาและประเมินผลโครงการส่งนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นธุรกิจไปฝึกงานที่ประเทศญี่ปุ่น โดยใช้การประเมินด้วยบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต (CIPP Model) มาวิเคราะห์ และพบปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาในการฝึกงาน แต่ก็ยืนยันว่าการฝึกงานในประเทศญี่ปุ่นเป็นทางเลือกที่นอกจากจะช่วยให้

นักศึกษาพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาญี่ปุ่นให้ดีขึ้น ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกงานถือเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองในสถานการณ์จริงที่ผู้สอนไม่สามารถสอนในห้องเรียนได้ อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานวิจัยที่เชื่อมโยงการให้ความหมายกับสิ่งที่เรียนรู้และผลที่มีต่อชีวิตหลังจากจบการศึกษาของแต่ละคนที่ผ่านการฝึกงานในประเทศญี่ปุ่น

ในอีกด้านหนึ่ง วิชาที่ได้รับความสนใจมากขึ้นทุกปีในสถาบันอุดมศึกษาก็คือ วิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ เห็นได้จากการตีพิมพ์ตำราและสื่อการสอนใหม่ๆ ที่มีออกมาอย่างต่อเนื่อง มีรายงานเชิงปฏิบัติเผยแพร่ออกมามากมาย ตัวอย่างเช่น รายงานที่ชี้ให้เห็นว่าสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับชั้นต้นที่เรียนในต่างประเทศ ก็สามารถใช้ไวยากรณ์ในระดับชั้นต้นสนทนาทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (栗飯原, 2012) รายงานที่แสดงคุณค่าของการฝึกปฏิบัติโดยการสร้างคอร์สที่อยู่บนแนวทางของการประเมินตนเอง การสนทนา และการเรียนโดยผ่านกระบวนการศึกษาการสื่อสารทางธุรกิจเพื่อการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัย (金, 2016) เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ทำให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับวิชาฝึกงานและความสำคัญที่เพิ่มมากขึ้นของวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเชิงธุรกิจ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงนำวิชาฝึกงานและวิชาญี่ปุ่นธุรกิจซึ่งเป็นวิชาที่เน้นการฝึกปฏิบัติ และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำงานมาเป็นกระบวนการในการศึกษาโดยเชื่อมโยงไปถึงการทำงานหลังจบการศึกษาของนักศึกษาด้วย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การเรียนรู้จากมุมมองของการเรียนในสาขาภาษาญี่ปุ่น โดยศึกษาผ่านความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนในมหาวิทยาลัย การฝึกงานในต่างประเทศ วิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ จนกระทั่งถึงชีวิตการทำงานในปัจจุบัน

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าว งานวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษา Life story approach ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์นึกย้อนกลับไปมองชีวิตการเป็นนักศึกษาตั้งแต่เข้าศึกษาจนจบการศึกษา และให้นึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในการฝึกงาน การเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ หรือเรื่องราวที่หลงเหลืออยู่ในความทรงจำพร้อมกับการเชื่อมโยงไปสู่งานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน และเล่าให้คณะผู้วิจัยฟัง

ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ คือ (1) ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์และความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่การฝึกงานจนถึงปัจจุบัน (2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้เวลาประมาณ 30 นาทีต่อคน ซึ่งดำเนินการสัมภาษณ์หลังการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามแล้ว โดยได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึกภาพและเสียง

4.2 กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์

กลุ่มเป้าหมายที่ให้ความร่วมมือในงานวิจัยนี้มีทั้งหมด 7 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ระหว่างเรียนในหลักสูตรภาษาญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัย A ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการฝึกงานที่หลักสูตรจัดขึ้นร่วมกับบริษัท B เมื่อคณะผู้วิจัยขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเรียนภาษาญี่ปุ่นในสมัยที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยรวมถึงประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกงาน ทั้ง 7 คนยินดีให้สัมภาษณ์ทางออนไลน์ หลังการสัมภาษณ์พบว่า มีผู้ที่ยังไม่มีประสบการณ์การทำงานและบางคนไม่ได้เรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจที่มหาวิทยาลัย A ดังนั้น จึงคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 คน (จากนี้ไปจะใช้ S1 S2 และ S3 ในการกล่าวถึง)

ข้อมูลในตารางที่ 1 แสดงสถานะการจ้างงานของผู้ให้สัมภาษณ์ในขณะที่ดำเนินการสำรวจข้อมูล S1 S2 และ S3 หลังเรียนจบ ได้รับการจ้างเป็นพนักงานประจำในบริษัทสัญชาติญี่ปุ่น และยังไม่มีประสบการณ์เปลี่ยนงาน จากข้อมูลในแบบสอบถาม S1 และ S2 ให้คะแนนระดับความพึงพอใจกับงานที่ทำอยู่ที่ระดับ 3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน ส่วน S3 ประเมินคะแนนความพึงพอใจที่ระดับ 5 เต็ม นอกจากนี้ เมื่อถามถึงความตั้งใจในการทำงานนี้ต่อไปในอนาคต S1 ให้ 2 คะแนน ในขณะที่ S2 และ S3 ให้ 3 คะแนน

ตารางที่ 1 สถานะการจ้างงานของผู้ให้สัมภาษณ์

	ประเภทของงาน	สถานะการจ้างงาน	ประสบการณ์ในการเปลี่ยนงาน	ระดับความพึงพอใจในงานปัจจุบัน	ระดับความรู้สึกอยากทำงานนี้ต่อไป
S1	ฝ่ายธุรการ	พนักงานประจำ	ไม่มี	3	2
S2	ล่ามงานด้านเทคโนโลยี	พนักงานประจำ	ไม่มี	3	3
S3	ฝ่ายวางแผนการผลิต	พนักงานประจำ	ไม่มี	5	3

5. ผลการวิเคราะห์

ข้อมูลที่ได้จากการถอดความเนื้อหาการสัมภาษณ์ทั้งหมดนั้น คณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ตามประสบการณ์ในแต่ละช่วงเวลาของผู้เรียน คือ การเรียนรู้ผ่านการฝึกงาน การเรียนรู้ในชั้นเรียนภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ และการเรียนรู้ในที่ทำงาน ตามลำดับ ในหัวข้อนี้จึงขอนำเสนอการเรียนรู้แต่ละช่วงที่อยู่ในความทรงจำของ S1, S2 และ S3 ตามลำดับ

อนึ่งเฉพาะกรณีของ S2 ที่ได้มีโอกาสไปเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยนที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นระยะเวลา 1 ปี และจากการสัมภาษณ์การเรียนรู้ของ S2 ในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้เห็นวิธีคิดที่มีต่อการเรียนรู้ของ S2 ชัดเจนขึ้น จึงนำมาใส่ในผลวิเคราะห์ครั้งนี้ด้วย

5.1 เรื่องเล่าของ S1

S1 ได้มีโอกาสเดินทางไปฝึกงานที่ญี่ปุ่นในฐานะนักศึกษาฝึกงานในต่างประเทศของบริษัท B รุ่นที่ 2 หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกงานในภาคฤดูร้อนของชั้นปีที่ 3 แล้ว S1 ได้กลับมาลงเรียนวิชาญี่ปุ่นธุรกิจในขณะอยู่ชั้นปี 4 หลังจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยได้เข้าทำงานในฝ่ายบริหารมาประมาณหนึ่งปี ตำแหน่งปัจจุบันคือ ผู้ดูแลบริหารงานทั่วไปในบริษัทญี่ปุ่นแห่งหนึ่ง

5.1.1 การเรียนรู้ผ่านการฝึกงาน: เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่เรียนรู้ผ่านความล้มเหลวในเรื่อง Ho-Ren-So

การเรียนรู้ที่หลงเหลืออยู่ในความทรงจำจากการฝึกงานที่ญี่ปุ่นของ S1 คือ ความสำคัญของ Ho-Ren-So ที่ได้เรียนรู้จากเหตุการณ์ขณะที่ฝึกงานในร้าน โดย S1 ได้รับมอบหมายงานล้างจานเป็นระยะเวลา 2 วัน ในระหว่างการฝึกงาน หากมีเรื่องที่ไม่เข้าใจ ผู้จัดการร้านหรือรุ่นพี่ในร้านก็จะสอนงานให้เป็นอย่างดี แต่ความแตกต่างของวิธีคิดที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างตนเองกับทางร้านว่าควรจะเลิกงานตามเวลา หรือเลิกงานตามการเสร็จสิ้นภาระงาน

และการตัดสินใจเองโดยไม่แจ้งหรือหารือกับผู้เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดปัญหา ซึ่งเหตุการณ์นั้นทำให้ S1 ได้เรียนรู้ผลของการไม่ปฏิบัติตาม Ho-Ren-So

S1: ฉันกับคุณ M ทำงานด้วยกัน ตอนนั้นได้เวลาเลิกงานแล้ว แต่ยังล้างจานไม่เสร็จ ฉันกับคุณ M ก็อยากจะล้างจานให้เสร็จเรียบร้อย แต่ผู้จัดการร้านบอกว่า "ถึงเวลาเลิกงานแล้ว ให้กลับได้" คิดว่าเป็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมนะ

เนื่องจาก S1 คิดว่าแม้ถึงเวลาเลิกงาน แต่หากงานยังค้างอยู่ ก็ไม่ควรจะเลิกงาน แต่ควรทำงานให้เสร็จเรียบร้อย เมื่อได้ยินผู้จัดการร้านสั่งให้กลับตามเวลาเลิกงาน จึงรู้สึกว่าเป็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม S1 ตัดสินใจที่จะไม่ปฏิบัติตามที่ผู้จัดการร้านบอก แต่เลือกที่จะล้างจานต่อไปจนเสร็จแล้วค่อยกลับ จากการตัดสินใจเช่นนั้น ส่งผลให้กลับถึงที่พักไม่ทันการประชุม จึงถูกตักเตือนจากคุณ D เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลการฝึกงานของบริษัท B

T2: ถูกใครดุคะ?

S1: คุณ D คือถึงเวลาเลิกงานแล้ว แต่ก็ยังล้างจานอยู่ ก็เลยกลับช้า ทำให้โดนดุ (ละข้อความ) คือ ไม่ได้แจ้งว่า ทำไมกลับช้า ทำไมไม่บอก

T2: ถูกดุ เพราะไม่ได้แจ้งคุณ D หรือคะ?

S1: ค่ะ เพราะว่าล้างจานอยู่ ก็เลยไม่ได้บอกเรื่องที่จะกลับช้า

T2: ถ้าบอกก็ถูกดุใช่ไหมคะ?

S1: ค่ะ แต่ตอนนั้นยุ่งกับการล้างจานอยู่ ก็เลยยังไม่กลับ และคิดว่าจะกลับทัน (ประชุม) ด้วย

การที่ S1 ถูกเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการฝึกงานตำหนินั้น ไม่ใช่เรื่องการมาไม่ทันเวลาประชุม แต่คือการไม่ติดต่อแจ้งเรื่องจะกลับช้า การที่ S1 ไม่ติดต่อแจ้งให้ทราบ เพราะอยากล้างจานให้เสร็จเรียบร้อย และคิดเอาเองว่าถ้าแจ้งคุณ D ก็อาจจะทำงานให้เสร็จไม่ได้ ทำให้ทราบว่า S1 ให้คุณค่าหรือให้ความสำคัญกับการทำงานให้เสร็จเรียบร้อยมากกว่าเรื่องตรงเวลา

5.1.2 การเรียนรู้จากวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ: ความสำคัญของภาษาญี่ปุ่นธุรกิจที่ตระหนักได้ในการทำงานแต่ละวัน

หลังจากจบการฝึกงานที่ประเทศญี่ปุ่นแล้ว เมื่อเริ่มปีการศึกษาใหม่ นักศึกษาที่มีประสบการณ์การไปฝึกงานด้วยกันนั้น บางคนไปเป็นนักเรียนแลกเปลี่ยนที่ประเทศญี่ปุ่น แต่ S1 เลือกที่จะเรียนต่อชั้นปีที่ 4 โดยไม่ไปเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยน และได้ลงเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ คำตอบจากแบบสอบถามของ S1 เมื่อถามว่า "วิชาเรียนที่คิดว่าเป็นประโยชน์มากที่สุดสำหรับตนเองคือวิชาใด" คำตอบที่ได้รับคือ "วิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ" นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ก็ย้ำให้เห็นว่า S1 เห็นความสำคัญในการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นสำหรับการสื่อสารในทางธุรกิจ

S1: ต้องใช้ทุกวัน ที่บริษัท

T2: ต้องใช้อะไรบ้าง

S1: โทรศัพท์ อีเมล เคโงะ (สำนวนยกย่องถ่อมตน-ผู้วิจัย) เวลาพูดกับหัวหน้าก็จะนึกถึงเนื้อหา (ภาษาญี่ปุ่น) ธุรกิจ

T2: อีเมล โทรศัพท์ บทสนทนาที่เรียนในวิชาญี่ปุ่นธุรกิจแตกต่างกับที่เรียนในวิชาอื่นๆ ไหม

S1: แตกต่างโดยสิ้นเชิง ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจมีรูปแบบ (Pattern) ทำให้เข้าใจง่าย

การเรียนรู้จากวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจของ S1 คือ การให้ความหมายเนื้อหาบทเรียนในวิชาภาษา

ญี่ปุ่นธุรกิจผ่านงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันได้ สำหรับ S1 เป็นความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างเนื้อหางานปัจจุบันกับเนื้อหาในวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ ซึ่งหากพิจารณาจากประเด็นนี้ ไม่น่าแปลกใจที่คำตอบในแบบสอบถามเกี่ยวกับชั้นเรียนที่มีความหมายมากที่สุด คือ วิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ นอกจากนี้ ในกรณีของการสื่อสารทางธุรกิจที่มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นการสนทนา หรือการสื่อสารผ่านอีเมล กล่าวได้ว่าผลจากการฝึกใช้คำหรือสำนวนที่กำหนดอย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และสถานการณ์ส่งผลให้เกิดประโยชน์ในสถานที่ทำงานจริง อย่างไรก็ตาม ในเนื้อหาวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ ส่วนที่ยากที่สุดสำหรับ S1 คือ การสนทนาทางโทรศัพท์

S1: อีเมล แม้จะใช้เวลา แต่ก็ไม่เป็นไร เปิดพจนานุกรมจาก google ได้ <u>แต่การคุยโทรศัพท์ อยู่ดีๆ ในหัวก็ว่างเปล่าขึ้นมาในตอนนั้น แย่เลย ไม่รู้จะตอบอย่างไรดี</u> ในเวลาเช่นนี้... (ละข้อความ) เวลาเราเป็นฝ่ายโทรไปยังเตรียมตัวได้... แต่เวลาเป็นคนรับสายชั่วขณะนั้น "อ๊ะ แย่แล้ว!" "อ่ะ เอ่อ กรุณารอสักครู่นะคะ"

T2: เข้าใจความรู้สึกเลย ถ้ามีโทรศัพท์มาอยากขอให้ใครสักคนช่วยรับที! (หัวเราะ)

S1: <u>ตอนแรกก็กลัวมากเลย "ขอให้อย่ามีโทรศัพท์มาเลย" "รุ่นพี่ ขอโทษนะคะ ช่วยด้วยค่ะ"</u>

แม้แต่เจ้าของภาษาเอง การสนทนาทางโทรศัพท์ในที่ทำงานที่ยังไม่คุ้นชิน ก็อาจจะกังวล ทำให้ฟังชื่อของคู่สนทนา หรือกิจธุระที่โทรมาพลาดได้เช่นกัน ยิ่งเป็นภาษาต่างประเทศ จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่อาจจะเกิดความรู้สึกไม่อยากรับโทรศัพท์

5.1.3 การเรียนรู้ในที่ทำงาน: แม้จะเป็นสถานที่ทำงานที่ไม่ได้ใช้ความรู้เต็มที่ แต่ก็รู้สึกว่าเป็นที่อยู่ของตน

S1 เริ่มทำงานในบริษัทที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้ทันทีที่จบการศึกษา ปัจจุบันเข้าปีที่สองแล้ว การเรียนรู้ในที่ทำงานของ S1 คือ การให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลมากกว่าการตระหนักในศักยภาพของตนเอง (self-actualization)[4] ข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม เมื่อถูกถามว่า "พอใจกับงานในปัจจุบันหรือไม่" คำตอบคือ "เฉยๆ" และสำหรับคำถามที่ว่า "จะทำต่อไปเรื่อยๆ ไหม" คำตอบที่ได้คือ "ไม่ค่อยอยากทำต่อ" เนื่องจากไม่สามารถใช้ความรู้ที่มีอยู่ได้เต็มที่ อาจเป็นเพราะ "บัณฑิตจบใหม่" คิดว่าตนเองยังไม่มีคุณค่ามากพอในการทำงาน

S1: ตอนนี้ เรื่องที่รับผิดชอบดูแลยังไม่ค่อยมี อืม <u>อยากใช้ความรู้ของตนมากกว่านี้นะคะ การเติบโตก็น่าจะยาก</u> (ละข้อความ) <u>ก่อนหน้านี้ ไม่มั่นใจว่าจะเป็นล่ามได้ ก็เลยอยากเรียนมากขึ้น แต่ถ้าไม่มีโอกาสเรียน ก็เติบโตไม่ได้นะคะ</u>

T2: งานที่ทำอยู่นี้ ดูเหมือนจะไม่ค่อยเติบโตหรือ?

[4] การตระหนักในศักยภาพของตนเอง (Self-actualization; 自己実現) เป็นลำดับขั้นสูงสุดที่ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Need) โดยแบ่งความต้องการของมนุษย์เป็น 5 ขั้น คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ ความต้องการการยกย่อง และ ความต้องการตระหนักในศักยภาพของตนเอง เข้าใจตนเองตามที่เป็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกสมบูรณ์ในการใช้ชีวิต โดยไม่ต้องพึ่งพาสิ่งภายนอก เช่น คำยกย่องของผู้อื่น เป็นต้น

S1: ค่ะ ไม่ค่อยมีโอกาสใช้ภาษาญี่ปุ่น เรื่องการฝึกฝนก็คงไม่ได้สำหรับตรงนี้ อืม (ละข้อความ) อย่างอีเมลนี่ ไม่มีปัญหา แต่ตอนนี้อยู่มาหนึ่งปี ถ้าเป็นการคุยในชีวิตประจำวันก็คิดว่าพูดได้ (ละข้อความ) บางครั้งอยากพูดความคิดเห็น แต่ไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไรดี

S1: อืม หัวหน้าก็นิสัยดี เพื่อนร่วมงานก็ดี แต่เนื้อหางานค่อนข้างจะ... ค่ะ เพราะฉะนั้น อืม ทำอย่างไรดีนะ? (หัวเราะ) (ละข้อความ) ตอนนี้แค่ดูแลออฟฟิศเท่านั้น บางทีก็ว่างทั้งวัน

T2: ในเวลาเช่นนั้น รู้สึกอย่างไรคะ?

S1: เหงาค่ะ และตัวเองไม่มีค่าหรือเปล่านะ ทุกคนงานยุ่งกันหมดเลย

S1 คิดว่าอยากจะย้ายที่ทำงานเพื่อมีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองมากขึ้น จึงลองไปสัมภาษณ์งานบริษัทอื่น หากดูจากเนื้องานแล้ว บริษัทนั้นใช้ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่นในการสื่อสาร และต้องเข้าร่วมการประชุมด้วย ซึ่งตอบสนองต่อความคิดของ S1 ที่ต้องการโอกาสเติบโต แต่เมื่อทราบบรรยากาศการทำงานจากพนักงานบริษัทนั้นทำให้ตัดสินใจในทางตรงข้าม

S1: จริงๆ แล้ว ไปสัมภาษณ์งานที่อื่นด้วยค่ะ (หัวเราะ) และก็ได้รับการจ้างด้วย! แต่เจ้านายน่ากลัว ก็เลยยกเลิกไป ตอบปฏิเสธไปค่ะ

S1: (ในการสัมภาษณ์งาน) ได้คุยสัมภาษณ์กับหัวหน้า(บริษัทที่ไปสัมภาษณ์-ผู้วิจัย) พอหัวหน้าออกไปประชุม ตอนนั้นพนักงานคนไทยที่เข้ามาสัมภาษณ์ด้วยเล่าว่า "ปกติแล้ว หัวหน้าไม่ใช่แบบนี้นะ ปกติแล้วน่ากลัว" ก็เลยกลัวค่ะ! ที่นี่ (บริษัทที่ทำงานอยู่-ผู้วิจัย) งานไม่ค่อยมี แต่หัวหน้าใจดี ใจดีมาก ก็เลย.. คิดว่าเรื่องประสบการณ์ ถ้าพยายามสักหนึ่งปี ก็น่าจะดี เลยคิดว่าอยู่ที่นี่ต่ออีกสักหน่อย

เหตุผลที่ปฏิเสธงานใหม่ไป คือ "กลัวหัวหน้า" เนื่องจากมีความสัมพันธ์อันดีกับหัวหน้าและรุ่นพี่ในที่ทำงานปัจจุบัน แม้จะไม่สามารถใช้ความสามารถได้เต็มที่ ทำให้รู้สึกว่าตนเองไม่มีค่า และเกิดความรู้สึกกลัวว่าจะไม่เติบโตในเส้นทางการทำงาน จนถึงกับหางานใหม่ ด้วยความต้องการจะตระหนักในคุณค่าของตนเอง ยิ่งกว่านั้นยังเห็นว่างานใหม่มีโอกาสได้ใช้ความสามารถทางภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่นในการสื่อสารซึ่งไม่ค่อยได้ใช้ในที่ทำงานปัจจุบัน ได้แสดงความเห็นในที่ประชุม ได้สื่อสารภาษาญี่ปุ่นในชีวิตประจำวัน น่าจะเป็นสถานที่ทำงานที่ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง (self-actualization) แต่เมื่อได้ยินพนักงานบอกว่าหัวหน้าเข้มงวด ถ้าทุกวันต้องเกิดความกลัว แม้เนื้องานจะอยากทำ แต่ที่ทำงานในปัจจุบันเป็นสถานที่ที่รู้สึกว่าอยู่ได้อย่างปลอดภัย จึงตัดสินใจทำงานในที่เดิมต่อไป

5.1.4 ความเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการ: ทักษะที่จำเป็นที่ตระหนักได้ผ่านการสื่อสารในการทำงาน

เรื่องที่ S1 คิดว่าถ้าตอนเรียนอยู่พยายามมากขึ้นอีกหน่อยก็จะดี คือ ทักษะการฟัง เพราะในการสื่อสารกับคนญี่ปุ่นในการทำงานตอนนี้ ส่วนใหญ่ฟังภาษาญี่ปุ่นของคู่สนทนาไม่ออก รู้สึกลำบากใจกับการสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่นแบบธรรมชาติซึ่งต่างกับที่เรียนในมหาวิทยาลัย

S1: ทักษะการฟังสำคัญที่สุดนะคะ (ละข้อความ) ตอนนี้ฟังไม่ออก คำพูดของคนญี่ปุ่น หรือภาษาคันไซ แล้วก็ เสียงพูดของผู้ชาย ฟังยาก!

T2: แล้วในเวลาเช่นนั้นทำอย่างไรคะ

S1: "ขอโทษค่ะ ช่วยพูดอีกครั้งได้ไหมคะ" แล้ว ตัวเองก็ถาม ถามอย่างเช่น "เป็นอย่างนี้ใช่ไหมคะ?" แล้วหัวหน้าก็จะบอกว่า "ไม่ใช่อย่างนั้น อย่างนี้อย่างนี้..." "ถ้าไม่เข้าใจให้ถาม" ค่ะ (ละข้อความ) แต่ฉันก็ไม่สบายใจ ทำไมไม่เข้าใจ ฟังหลายครั้งก็ยังไม่เข้าใจ

T2: อืม เข้าใจความรู้สึกแบบนั้นมากเลยค่ะ แต่ดีขึ้นมาบ้างไหมคะ?

S1: ค่ะ พอเดาได้นะคะ ตอนนี้ แล้วก็ฟังคำสำคัญ (keywords) ออก

T2: ถ้าเช่นนั้น คิดว่าสิ่งที่สำคัญสำหรับธุรกิจคืออะไรคะ?

S1: คำสำคัญ (keywords) นะคะ ฟังเข้าใจไม่หมดก็ไม่เป็นไร แต่คำสำคัญ (keywords) สำคัญที่สุด

จากการคุยสัมภาษณ์ข้างต้นทำเราให้ทราบว่า S1 ซึ่งอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นกังวลว่าจะฟังภาษาญี่ปุ่นไม่ออก ได้พัฒนาทักษะการฟังที่แม้จะฟังไม่เข้าใจทั้งหมด แต่ถ้าฟังคำสำคัญออกก็จะสื่อสารได้ นอกจากนี้ การสื่อสารกับหัวหน้า ไม่ใช่เพียงภาษาญี่ปุ่นเท่านั้น แต่สื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วย ทำให้เห็นภาพการสื่อสารที่น่าสนใจ คือการสอนภาษาแม่ซึ่งกันและกัน แม้จะลำบากกับการฟังภาษาไทยและภาษาอังกฤษของคนญี่ปุ่นอยู่บ้าง

S1: อ๊ะ ปัญหาอีกเรื่องคือ ภาษาอังกฤษของคนญี่ปุ่น ภาษาอังกฤษและภาษาไทยของคนญี่ปุ่น ตัวอย่างเช่น หัวหน้าพูดว่า "นอมน นอมน นอมน" ฉันก็ถามว่า "นอน"? "หมอน"? ง่วงนอนหรือคะ? หัวหน้าบอกว่า "ไม่ใช่ นอมน" "ดอนเมือง" น่ะค่ะ (หัวเราะ) หัวหน้าบอกว่า "ทำไมไม่เข้าใจ? นี่ภาษาไทยนะ" แต่ฉัน "ไม่เข้าใจเลยว่านี่ภาษาไทย หรือภาษาญี่ปุ่น หรือภาษาอังกฤษ" หัวหน้าก็หัวเราะ

T2: แบบนี้เป็นความสัมพันธ์ที่สร้างความสบายใจนะ

การรักษาความเท่าเทียมทางด้านภาษากับหัวหน้า เห็นได้จากการสอนภาษาแม่ให้กันและกัน เชื่อมโยงกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้องในที่ทำงานเท่านั้น

5.1.5 ผลวิเคราะห์จากเรื่องเล่าของ S1

จากเรื่องเล่าของ S1 เมื่อมองการเรียนรู้ที่ได้จากมหาวิทยาลัย การฝึกงาน วิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ และการทำงาน สิ่งที่มีความหมายที่ S1 ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การสื่อสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างบุคคล นอกจากนี้ บทเรียนที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารด้วย Ho-Ren-So ในตอนฝึกงาน บทเรียนในการสนทนา การเขียนอีเมล และการใช้คำยกย่องถ่อมตนในวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ เป็นต้น การเรียนรู้จากบทเรียนเหล่านี้ เป็นไปเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจที่ราบรื่นกับคนรอบข้าง นอกจากนี้ การให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังเห็นได้จากเหตุการณ์ที่ S1 คิดว่า ตนเองไม่ได้ใช้ความสามารถเต็มที่ในที่ทำงาน จนทำให้คิดเปลี่ยนงาน แต่เมื่อได้ยินเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ ความเข้มงวดของหัวหน้าจากพนักงาน ทำให้ล้มเลิกความคิดที่จะย้ายที่ทำงาน ดังนั้น ในกรณีของ S1 นี้กล่าวได้ว่า การเห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่สามารถสื่อสารในที่ทำงานอย่างสบายใจ มากกว่าที่ทำงานที่มีความตึงเครียด เข้มงวด แม้จะทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง (Self-actualization) ก็ตาม ความรู้สึกเสียดายว่าน่าจะฝึกฝนทักษะการฟังในสมัยที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยให้มากกว่านี้ เป็นเพราะการฟังกลายเป็นเครื่องกีดกั้นการสื่อสาร นอกจากนี้ การสอน

ภาษาไทย ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอังกฤษซึ่งกันและกัน ระหว่างหัวหน้าชาวญี่ปุ่น เพื่อให้สื่อสารได้นั้น ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า S1 ให้ความสำคัญกับมนุษย์สัมพันธ์ในที่ทำงาน และเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

คงจะกล่าวได้ว่า เรื่องเหล่านี้เชื่อมโยงกับการที่ S1 เคารพการสื่อสารพหุภาษาและพหุวัฒนธรรมของคู่สนทนา การปฏิบัติงานโดยการใช้ภาษาที่หลากหลายและหลายระดับในตัวบุคคลคนหนึ่ง พร้อมกับความพยายามเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะสื่อสารอย่างราบรื่นนั้น เป็นการใช้ภาษาในการดำเนินชีวิตอย่างเต็มที่ และ S1 ก็เห็นคุณค่าในเรื่องนี้

5.2 เรื่องเล่าของ S2

ตอนที่สัมภาษณ์นั้น S2 จบจากมหาวิทยาลัย ได้งานทำที่บริษัทสัญชาติญี่ปุ่นแห่งหนึ่ง และเพิ่งเริ่มงานในฐานะล่ามระหว่างโปรแกรมเมอร์ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นได้เพียงหนึ่งเดือน รุ่นพี่ในที่ทำงานมีแต่คนไทย นอกจากเวลาประชุมแล้ว ไม่ค่อยมีโอกาสได้ใช้ภาษาญี่ปุ่น ดังนั้นจึงไม่ค่อยรู้สึกว่าได้ใช้ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจที่เรียนในมหาวิทยาลัยมาใช้กับงานที่ทำอยู่สักเท่าไร นอกจากนี้ ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกงานที่บริษัท B ซึ่งเป็นบริษัทที่ทำธุรกิจอาหารนอกบ้าน ก็ไม่รู้สึกว่าเป็นประโยชน์กับงานในปัจจุบันมากนัก แต่จากการสัมภาษณ์ S2 ได้เล่าถึงการเรียนรู้หลายอย่างนอกเหนือจากความรู้ที่ได้รับตอนเรียนมหาวิทยาลัย รวมทั้งการฝึกงานและวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจด้วย

5.2.1 การเรียนรู้ผ่านการฝึกงาน: ความคิดและภาพในอนาคตที่อยากสนับสนุนคนรอบข้างที่จะเป็นหัวใจสำคัญต่อไป

ก่อนจะเข้ามหาวิทยาลัย S2 เริ่มเรียนภาษาญี่ปุ่นจากเหตุผลที่ว่าอยากจะอ่านหนังสือการ์ตูนหรือวรรณกรรมภาษาญี่ปุ่นได้ และอนาคตฝันอยากจะเป็นนักแปล แต่ในช่วงที่เรียนมหาวิทยาลัยได้รับประสบการณ์ล่ามแปล ทำให้พบว่างานล่ามน่าจะเหมาะกับตนเองมากกว่า

ในอีกด้านหนึ่ง ก็พบได้ความฝันใหม่ คืองานด้านบุคคล จุดเริ่มต้นของความฝันนี้ คือ วิชาจิตวิทยาที่เรียนในมหาวิทยาลัยตอนเป็นนักศึกษาปี 2 จากการเรียนวิชาดังกล่าวทำให้รู้สึกได้ว่า กว่าจะมาถึงวันนี้ตนเองได้รับการสนับสนุนจากคนหลายคน และเริ่มรู้สึกอยากจะเป็นฝ่ายสนับสนุนคนรอบข้างบ้าง ทำให้งานฝ่ายบุคคลกลายเป็นเป้าหมายของ S2

ต่อมา S2 ได้พบกับบุคคลต้นแบบของงานฝ่ายบุคคลจากการฝึกงานที่บริษัท B คุณ N ผู้รับผิดชอบการฝึกงานนั้น ดูแลพนักงานราวกับพ่อดูแลลูก จากการที่ S2 เห็นภาพการทำงานของคุณ N ที่ใส่ใจกับคนรอบตัว ทำให้พบบุคคลต้นแบบที่อยากจะเป็นในงานฝ่ายบุคคล

T1: หลังจากที่ S2 ฝึกงานจบแล้ว ความคิดเรื่องที่อยากทำในอนาคต หรืออยากทำอะไรในอนาคต มีอะไรเปลี่ยนแปลงบ้างไหมคะ

S2: ก็มีนะ เรื่องนี้ก็ต้องขอบคุณคุณ N งานของคุณ N จะว่าไปก็คือ คนของฝ่ายบุคคลนะ อยากจะเป็นฝ่ายบุคคลแบบนั้น <u>อยากเป็นคนที่ดูแลพนักงานบริษัทเหมือนเป็นพ่อ</u>

นอกจากนี้ S2 เล่าถึงความประทับใจเกี่ยวกับโรงงานที่ไปทัศนศึกษาตอนฝึกงานที่ยังคงอยู่ในความทรงจำ จากการเล่าของ S2 ที่ให้คุณค่าอย่างมากกับนโยบายของบริษัทที่สร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี ทำให้เห็นถึงความรู้สึกที่อยากจะสนับสนุนคนทำงาน

S2: อืม <u>เรื่องที่ประทับใจที่สุด คือสภาพภายในโรงงาน</u> ในโรงงานมีคนหลากหลายทำงานอยู่

แล้วก็ไม่ใช่แค่คนทั่วไป แต่คนพิการก็ทำงานอยู่ด้วย ทุกคนใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วไป คิดว่าดีมาก ๆ เลย คนพิการ ไม่มีเลยที่ว่า เพราะว่าเป็นคนพิการไปทางนั้น เป็นความรู้สึกที่คนในบริษัทจัดการเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีความสุข เป็นเรื่องที่ดีมาก แน่นอนว่า มีปาร์ตี้บางครั้งในบริษัทด้วย คิดว่านั่นก็เป็นแรงจูงใจสำหรับพนักงานด้วยเหมือนกัน

5.2.2 การเรียนรู้จากการไปแลกเปลี่ยนที่ประเทศญี่ปุ่น: การรับความต่างทางวัฒนธรรม และความสามารถในการคาดการณ์ก่อนลงมือทำ

S2 มีประสบการณ์ไปเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยนที่ญี่ปุ่นหลังจากผ่านการฝึกงาน เมื่อถูกถามถึงประสบการณ์ที่น่าจดจำที่สุดในการเรียนที่ญี่ปุ่น S2 ตอบว่า วิชาภาษาอังกฤษสำหรับการสอบ TOEIC แต่การเรียนรู้ที่สำคัญในวิชานั้น ไม่ใช่เนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษหรือเทคนิคที่ใช้ในการสอบ แต่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต และความแตกต่างทางวัฒนธรรมจากอาจารย์ชาวอังกฤษผู้มีประสบการณ์การเรียนและการทำงานในหลายประเทศ และดูเหมือนจะมีอิทธิพลกับ S2 อย่างมาก ในด้านวิธีคิดที่มุ่งปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หรือวิธีรับวัฒนธรรมที่แตกต่างของแต่ละประเทศ

S2: ทุกประเทศจะแตกต่างกัน แต่ถ้าเราไปประเทศนั้น เพราะอันตรายก็เลยไม่ไป ไม่ให้คิดอย่างนั้น ถ้าเรียนรู้วัฒนธรรมประเทศนั้น ก็สามารถหลีกเลี่ยงเรื่องอันตรายได้ สรุปก็คือ สอนเราว่าทำอย่างไรถึงจะสามารถสนุกเพลิดเพลินกับที่นั้น ๆ ได้

T2: เข้าใจค่ะ

S2: สำหรับโคโรน่าไวรัส สำหรับเรื่องนี้ ก็สอนว่าการปรับเปลี่ยนตัวเราเองและยังร่าเริงได้เป็นเรื่องสำคัญ

นอกจากนี้ จากการไปแลกเปลี่ยนที่ญี่ปุ่นทำให้ความเข้าใจวิธีคิดและการเข้าถึงคนญี่ปุ่นลึกซึ้งขึ้น เวลาจะติดต่อสื่อสารกับคนญี่ปุ่นก็สามารถคาดการณ์ได้

S2: หลังจากไปญี่ปุ่น เนื่องจากเข้าใจวิธีการพูดของคนญี่ปุ่น หรือวิธีคิดก็เข้าใจมากขึ้น ทำให้รู้ว่าถ้าเขามีท่าทีเช่นนี้ เราควรจะมีท่าทีอย่างไรต่อ อีมส่วนใหญ่คิดว่าเป็นวิธีพูด คิดเสมอว่าสถานการณ์เช่นนี้คนญี่ปุ่นคงจะพูดอย่างนี้แน่ ๆ

ความสามารถในการคาดการณ์นี้ S2 เห็นได้จากตอนที่เล่าเกี่ยวกับวิชาวรรณคดีญี่ปุ่นที่ยกขึ้นมาเป็นวิชาเรียนที่ยังอยู่ในความทรงจำมากที่สุดที่มหาวิทยาลัย A ความเปลี่ยนแปลงหรือเส้นทางของคนญี่ปุ่นที่สามารถเห็นจากการเรียนวรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ ว่าสามารถคาดเดาอนาคตของญี่ปุ่นได้จากความรู้สึก และได้รับมุมมองใหม่

S2: ถ้าเรียนรู้เรื่องที่เขียนของประเทศนั้น ก็จะเรียนเรื่องต่าง ๆ เช่นลักษณะ หรือความเปลี่ยนแปลงของประเทศนั้น ๆ อาจารยP ก็พูดเช่นนั้นบ่อย ๆ ถ้าอ่านเรื่องเหล่านั้น ก็จะเข้าใจเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะถ้าอย่างเรื่องคล้าย ๆ เป็นประวัติศาสตร์ คิดว่าน่าจะเข้าใจความรู้สึกหรือจิตใจได้ อย่างเช่น ที่มาของญี่ปุ่นมีเรื่องเทพอิซานามิ อิซานางิ พอเรียนเรื่องเหล่านั้นคนญี่ปุ่นเริ่มจากเรื่องเช่นนี้ แล้วก็เป็นเช่นนี้ เป็นเช่นนี้ ถ้าเช่นนั้นก็เข้าใจว่าอนาคตก็น่าจะเป็นเช่นนี้

5.2.3 การเรียนรู้จากวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ: การคิดในฐานะของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ มีเนื้อหาต่าง ๆ เช่น การสื่อสารกับผู้ที่มีสถานะสูงกว่า เช่น หัวหน้าฝ่ายหรือประธานบริษัท วิธีการเสนอตัวตนของเราผ่านการ

เขียนประวัติย่อ (Resume) เป็นต้น แต่สิ่งที่หลงเหลืออยู่ในใจของ S2 มากที่สุดดูเหมือนจะเป็นวิธีคิดที่ใส่ใจต่อคนญี่ปุ่น S2 เล่าว่าความรู้ที่ได้จากวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจไม่ได้ใช้ในการทำงานเลย แต่วิธีคิดที่วางตนเองอยู่ในสถานะของคู่สนทนา และทัศนคติที่คาดเดาความรู้สึกของคู่สนทนาก่อนลงมือทำ เห็นได้ว่าเรื่องเหล่านี้ได้รับการปลูกฝังอยู่ในตัวของ S2

T1: วิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ เรื่องที่เรียนรู้และเหลืออยู่ในความทรงจำ เขียนไว้ว่า "<u>การคิดถึงสถานการณ์ของอีกฝ่ายแล้วค่อยลงมือทำ</u>" ช่วยยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมได้ไหม ตัวอย่างเช่น?

S2: ตัวอย่างเช่น อืม คงจะเป็นเรื่องการใส่ใจอาจารย์พูดบ่อย ๆ <u>ถ้าตนเองเป็นอีกฝ่าย จะทำอย่างไร จะพูดเช่นนี้</u>

5.2.4 การเรียนรู้จากที่ทำงาน: ความจำเป็นในการเรียนรู้ต่อไปของตนเอง

ปัจจุบัน ในที่ทำงาน S2 ประสบปัญหาในการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีเฉพาะทางอย่าง เช่น ภาษา C การตระหนักรู้ว่า การพัฒนาเฉพาะความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นเท่านั้น ยังไม่เพียงพอที่จะทำงานให้ลุล่วงได้ ทำให้ศึกษาด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากคนรอบข้างมีงานยุ่ง ทำให้ S2 อยู่ท่ามกลางสถานการณ์ที่ยากต่อการจะถามคำถามหรือขอให้ผู้อื่นสอนงาน ซึ่ง S2 ได้บอกเล่าถึงความยากของการเรียนรู้เพียงลำพังด้วยตนเอง

จากการเล่าถึงตอนที่เพิ่งเข้าทำงานใหม่ ๆ รู้สึกว่าไม่ได้รับความเชื่อถือจากคนรอบข้าง ทำให้เห็นถึงความรู้สึกที่อยากจะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อคนอื่นได้โดยไว และอยากรู้สึกถึงความหมายในการมีอยู่ของตนเอง ดูเหมือนว่า แม้จะยังไม่ค่อยแน่ใจว่า จากนี้ไปยังคงทำงานต่อไปหรือไม่ แต่ในระยะนี้ งานส่วนที่ทำได้ด้วยตนเองก็มีเพิ่มขึ้น และมีเวลาที่จะศึกษาหาความรู้ และวางแผนการเรียนรู้อย่างมุ่งมั่นต่อไป

S2: เนื่องจากไม่มีคนสอนงานให้ <u>เรื่องที่เราทำได้ก็ไม่ค่อยมี</u> แต่งานที่ทำได้ก็มีเพิ่มขึ้น <u>ถ้ามีงานให้ทำก็อยากจะทำต่อไป</u> เพียงแต่ว่า <u>การนั่งเฉย ๆ ไม่ทำอะไร เราก็จะไม่เติบโต</u> คิดว่า<u>ถ้ามีงานก็อยากจะพยายามต่อไป</u>

T1: ที่บอกว่าถ้ามีงานที่ S2 ทำได้ก็อยากพยายามต่อไปนี่คือ ตอนนี้ มีงานน้อยใช่ไหมคะ

S2: จะพูดว่าน้อย อืม ยังไงดีล่ะ จะว่าน้อย คิดว่า<u>น่าจะยังไม่ได้รับความไว้วางใจ เนื่องจากเพิ่งเข้าบริษัท ถ้าไม่เรียนเรื่องเฉพาะทาง ก็ยังรับผิดชอบงานไม่ได้</u> เลยคิดว่าถ้ามีคนสอนงานให้เราเข้าใจได้ ก็น่าจะดี ระยะนี้ก็พอมีเวลา ทำให้เรียนเรื่องต่าง ๆ ได้

5.2.5 ความเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ในกระบวนการ: การสร้างโอกาสส่งสาร (output) ด้วยตนเอง

S2 ตระหนักว่าผลจากการฝึกงานทำให้ส่งสาร (output) เป็นภาษาญี่ปุ่นได้เร็วขึ้น

S2: ก่อนไปฝึกงาน เรื่องที่อาจารย์พูด การตอบคำถามที่อาจารย์พูด <u>ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 5 หรือ 10 วินาที จึงจะนึกคำตอบออก แต่หลังการฝึกงาน คิดเป็นภาษาญี่ปุ่นได้เร็วขึ้น</u>

นอกจากนี้ S2 เล่าว่า จากประสบการณ์ในการไปแลกเปลี่ยนที่ญี่ปุ่น ภาษาญี่ปุ่นที่เรียนในประเทศไทยกับภาษาญี่ปุ่นที่คนญี่ปุ่นใช้ต่างกันทั้งในเรื่องของความเร็วและความหมาย การจะคุ้นชินกับเรื่องเหล่านี้ รู้สึกได้ว่า การสร้างโอกาสในการส่งสาร (output) ด้วยตนเองนั้นสำคัญ S2 ได้เรียนรู้ว่าจำเป็นต้องทดลองว่า เราส่งสารไปถึงอีกฝ่ายได้หรือไม่ และฝากบอกถึงรุ่นน้องว่าอยากให้มีโอกาสพูดเยอะที่สุดเท่าที่จะทำได้

S2: (ละข้อความ) <u>วิธีการเรียนก็เปลี่ยนไป ตอนปี 1 หรือปี 2 จะระวังเรื่องคำศัพท์หรือไวยากรณ์มาก แต่พอปี 3 คิดว่าแม้ไวยากรณ์จะถูกต้อง แต่พูดช้า พูดแล้วสื่อไปไม่ได้ ก็ไม่มีความหมายอะไร ดังนั้นก็ฝึกพูด อย่างเช่น ตอนไปแลกเปลี่ยน เวลากลับบ้านก็เรียนภาษาญี่ปุ่นคนเดียว</u> สิ่งที่ตัวเองคิดก็ลองพูดออกมาเป็นภาษาญี่ปุ่น

5.2.6 การวิเคราะห์จากเรื่องเล่าของ S2

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่า S2 มีความรู้สึกอย่างแรงกล้าที่ “อยากจะสนับสนุนคนรอบข้าง” ซึ่งเป็นหลักคิดของการกระทำที่ทำให้เขาได้เรียนรู้หลายอย่าง พร้อมกับเชื่อมโยงเข้ากับงานและการพัฒนาเส้นทางอาชีพในปัจจุบัน เริ่มจากชั่วโมงเรียนจิตวิทยาในมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดการให้คุณค่ากับงานที่อุทิศตนให้กับคนรอบข้าง และกลายเป็นความฝันใหม่คือ งานด้านบุคคล ต่อมา เมื่อได้รับประสบการณ์จากการฝึกงาน ทำให้ S2 คิดจินตนาการเกี่ยวกับภาพอนาคตหรือสภาพแวดล้อมของที่ทำงานในอุดมคติจากสถานะของการทำงานเกี่ยวกับฝ่ายบุคคลได้แจ่มชัดขึ้น นอกจากนี้ ท่ามกลางการเรียนรู้วิธีที่จะเผชิญกับคนญี่ปุ่นหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างจากการเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ รวมทั้งคำสอนของอาจารย์ชาวอังกฤษในมหาวิทยาลัยที่ไปแลกเปลี่ยน ทำให้ S2 พัฒนาความสามารถในการคาดเดา หรือคิดในมุมของคู่สนทนา ซึ่งลดความขัดแย้งและพร้อมที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับคู่สนทนาได้ต่อไป

ข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นว่า การที่ S2 มีความรู้สึกอยากจะสนับสนุนคนรอบข้าง หรือมีวิธีคิดที่ให้ความใส่ใจต่อคู่สนทนา ทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัดที่ไม่ค่อยรู้สึกถึงความหมายในการมีอยู่ของตนเองในที่ทำงานปัจจุบัน เนื่องจากยังไม่มีความพร้อมในเรื่องเทคนิคเฉพาะทาง แต่ก็ยังเรียนรู้อย่างมุ่งมั่น เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะที่ได้รับมอบหมายงานเพิ่มขึ้น ท่าทีของ S2 ในปัจจุบันที่เรียนรู้ด้วยตนเอง และเติบโตต่อไปนั้น น่าจะได้รับอิทธิพลจากการรู้สึกถึงความสำคัญของการส่งสาร (output) ผ่านการฝึกงานและการไปแลกเปลี่ยนที่ประเทศญี่ปุ่น รวมถึงอิทธิพลจากประสบการณ์เสริมการเรียนด้วยการสร้างโอกาสนอกห้องเรียนให้กับตนเอง

5.3 เรื่องเล่าของ S3

ปีที่ S3 เข้าร่วมโครงการฝึกงานกับบริษัท B นั้น เป็นปีถัดจาก S1 และ S2 หลังจากจบการฝึกงานและได้ลงเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจก่อนจบการศึกษา โดยไม่ได้ไปแลกเปลี่ยนที่ประเทศญี่ปุ่น ช่วงเวลาที่สัมภาษณ์ในการทำวิจัยนี้ S3 ทำงานอยู่ที่ฝ่ายวางแผนการผลิตของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นแห่งหนึ่ง เนื้องานคือการส่งอีเมลติดต่อกับทางญี่ปุ่น แต่ไม่ค่อยมีโอกาสสนทนาเป็นภาษาญี่ปุ่นมากนัก จากการสัมภาษณ์ S3 คณะผู้วิจัยพยายามดึงความหมายหรือคุณค่าที่ S3 ให้กับการเรียนรู้แต่ละช่วงของชีวิต ทั้งการเรียนในมหาวิทยาลัย การฝึกงาน การเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ และการทำงานในปัจจุบัน อนึ่ง ในการสัมภาษณ์ S3 นั้น มีอาจารย์ชาวไทย (T3) เข้าร่วมสัมภาษณ์ และบางครั้งที่ S3 ตอบคำถามหรืออธิบายเป็นภาษาไทย ก็จะเป็นผู้แปลเป็นภาษาญี่ปุ่น

5.3.1 การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย: การคิดในเชิงวิพากษ์

S3 เริ่มเรียนภาษาญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัย โดยศึกษาเป็นวิชาเอก และสำเร็จการศึกษาภายใน 3 ปีครึ่ง สิ่งที่เธอตอบว่า เป็นการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยในช่วงระยะเวลาสามปีครึ่ง ไม่ใช่ความสามารถทางภาษาญี่ปุ่น แต่เป็น “การคิดเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง” การเรียนในมหาวิทยาลัย ไม่เฉพาะวิชาของวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นเท่านั้น แต่การเรียนส่วนใหญ่เป็นการนำเสนองานหน้าชั้นเรียน ซึ่งต้องอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ซึ่ง

S3 บอกว่า ได้เรียนรู้ที่จะไม่เชื่อในสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งบอกทันที แต่สอบทานกับค่านิยมของตนเอง จากนั้นก็จะตรวจสอบโดยการพูดคุยซักถามกับอีกฝ่ายหนึ่ง กล่าวได้ว่า เป็นการสร้างวิธีคิดเชิงวิพากษ์สิ่งต่างๆ จนเป็นนิสัยติดตัว

S3: การไม่เชื่อในทันที ไม่ว่าจะฟังอะไร ไม่เชื่อทันที ก่อนอื่นคิดด้วยตนเองก่อน แล้วแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพราะมีการนำเสนอหน้าชั้นเรียนบ่อยๆ

5.3.2 การเรียนรู้จากการฝึกงาน: ความหมายของ “การคิดต่อ”

สิ่งที่ S3 ได้เรียนรู้มากที่สุดจากประสบการณ์ที่ได้ฝึกงาน คือ “การคิดแล้วคิดอีกเพื่อแก้ไขปัญหา” ที่ได้รับการสอนจากคุณ N ผู้ดูแลการฝึกงานของทางบริษัท โดยนักศึกษาฝึกงานในรุ่นของ S3 ต้องเขียนรายงานหลังการฝึกงานทุกวัน หลังจากเขียนแล้วก็จะส่งให้กับคุณ N และได้รับการผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากคุณ N โดยคุณ N ได้สอนวิธีเขียนรายงานและวิธีคิดเพื่อเขียนรายงาน ไม่ใช่แค่เพียงสังเกตสิ่งต่างๆ เท่านั้น แต่สอนให้คิดว่า ปัญหาอยู่ที่ไหน และทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหานั้นได้ และให้คิดต่อว่า “ทำไม”

S3: เรื่องที่คุณ N สอนก็คือ สังเกตสิ่งรอบตัว มีอะไรบ้าง ตั้งคำถาม แล้วลองคิดวิธีแก้ไข และเขียนรายงาน ไม่ใช่แค่เพียงดู แต่มีปัญหาไหม การแก้ปัญหา การแก้ปัญหา? ก็คือ เพราะสอนวิธีคิด วิธีเขียนรายงาน ทำให้วิธีคิดนั้นติดตัวมาจนถึงตอนนี้ (ละข้อความ) ตัวอย่างเช่น เวลาทัศนศึกษาโรงงาน ก็ไม่ใช่แค่ดู แต่ให้คิดว่ามีจุดไหนที่น่าสนใจ จุดไหนที่เป็นปัญหา
(ละข้อความ)

T2: คือไม่ใช่แค่วิธีแก้ปัญหา แต่ทำไมต้องทำเช่นนั้น ทำไมทำเช่นนี้

S3: คิดต่อว่า ทำไม

T3: คิดต่อหรือ?

T2: คิดครั้งเดียว ไม่ได้?

S3: ไม่ได้

T2: คิดสองครั้ง ไม่ได้หรือ?

S3: ไม่ได้

T2: คิดสามครั้ง ไม่ได้หรือ? ต้องคิดตลอดหรือ?

S3: คิดตลอด

T2: ได้ฟังอย่างนั้น แล้วคิดอย่างไร

S3: คิดว่าดีนะคะ วิธีคิดเช่นนั้นเป็นนิสัยติดตัวมาจนทุกวันนี้ (ละข้อความ) เรื่องอะไร เรื่องที่อยากทำอะไร ก็จะคิดต่อ คิดต่อ ครั้งเดียวไม่ได้ สองครั้ง สามครั้ง สี่ครั้ง คิดต่อไป เช่น การแก้ปัญหา คิดว่าดีค่ะ

การคิดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาที่คุณ N สอนนั้นย้ำว่าเป็นนิสัยติดตัวถึงสองครั้ง ทำให้เข้าใจได้ว่า เรื่องนี้คงจะประทับอยู่ในใจของ S3 นอกจากนี้ แม้จะเป็นการเรียนรู้วิธีคิดเหมือนกัน แต่ S3 เล่าว่า มีความแตกต่างในการเรียนรู้ระหว่างการเรียนในมหาวิทยาลัยและการฝึกงาน

T2: วิธีคิดเช่นนั้นไม่ได้เรียนในมหาวิทยาลัยเลยใช่ไหม เป็นการเรียนรู้ครั้งแรกใช่ไหมคะ

S3 (T3): ความรู้สึกว่าเป็นครั้งแรกต่างกันเล็กน้อย ตอนเรียนในมหาวิทยาลัยก็มีการสอนให้สังเกต ก็คิดในฐานะเป็นนักศึกษา แต่ตอนฝึกงาน คุณ N หรือคุณ D ไม่ใช่อาจารย์ รู้สึกเหมือนเป็นเจ้านายในความรู้สึกต่างกันเล็กน้อย การคิดในฐานะนักศึกษาและคิดในฐานะพนักงานบริษัทต่างกันนิดหน่อย

จากคำบอกเล่าข้างต้น S3 ได้เรียนรู้ว่า ในมหาวิทยาลัยที่มีครูสอน ตนเองเรียนเพื่อเกรด แต่ในการฝึกงานที่หัวหน้าเป็นผู้สอน ตนเองเรียนรู้เพื่อบริษัท ในมหาวิทยาลัยคิดในฐานะนักศึกษา แต่เวลาฝึกงานต้องคิดในฐานะพนักงานบริษัท คำบอกเล่าจากความคิดของ S3 ในมุมนี้ แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจความแตกต่างระหว่างสถานการณ์ทั้งสอง และตระหนักในความแตกต่างของเป้าหมายในการเรียนรู้

5.3.3 การเรียนรู้ในวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ: ทุกสิ่งคือทรัพยากรสำหรับงานในปัจจุบัน

ในช่วงเวลาที่ S3 ลงเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจอยู่นั้น ก็ได้ดูหนังสือเพื่อสอบความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ (BJT)[5] พร้อมกับเริ่มสมัครงานไปด้วย ผลการสอบ BJT ผ่านระดับ J2[6] และได้รับการจ้างงานในบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นแห่งหนึ่ง ความทรงจำจากการเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจของ S3 คือ เนื้อหาทั้งหมดในการเรียน เหตุผลคือ เพราะเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับงานในปัจจุบัน ในการตอบแบบสอบถาม สิ่งที่หลงเหลืออยู่ในความทรงจำของ S3 เกี่ยวกับวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ คือ การสัมภาษณ์งาน บทบาทสมมุติ การอภิปรายเพื่อแก้ปัญหา และภาษายกย่องถ่อมตน ในกรณีของการสัมภาษณ์งานและบทบาทสมมุติเป็นประโยชน์ในตอนหางานจริง ส่วนการอภิปรายเพื่อแก้ปัญหานั้น ทำให้ต้องอ่านกรณีศึกษาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในที่ทำงาน และพิจารณาความรู้สึกหรือสถานะของแต่ละคนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวัฒนธรรมที่อยู่เบื้องหลังกรณีนั้น และวางแผนแก้ปัญหาผ่านการพูดคุยในกลุ่ม S3 เล่าว่าการเผชิญกับกรณีศึกษาต่างๆ ในชั้นเรียนเป็นประโยชน์ต่อการคิดและการจัดการปัญหาเวลาที่มีปัญหาเกิดขึ้นในที่ทำงานปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้กล่าวได้ว่า เนื้อหาในวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการดำเนินงานของ S3 ในปัจจุบัน

S3: อย่างแรกเลยคือ การสัมภาษณ์งาน ตอนที่ฝึกฝนการสัมภาษณ์งาน เป็นช่วงที่ได้สัมภาษณ์งานจริงที่บริษัท ดังนั้นจึงยังจดจำอยู่ในใจ เป็นประโยชน์มาก ต่อมาก็เรื่องบทบาทสมมุติ บทบาทสมมุตินี้ ตอนที่สัมภาษณ์งานที่บริษัท เรื่องที่เรียนที่มหาวิทยาลัยก็ทำตามที่จำอยู่ในหัวเลย เรื่องมารยาทก็เหมือนกัน เพราะว่าไปสัมภาษณ์งานที่บริษัท ดังนั้นการฝึกบทบาทสมมุติสำคัญมาก การแก้ไขปัญหา อืม เวลาทำงาน มีปัญหาเยอะนะคะ ตอนเรียนในมหาวิทยาลัย ตนเอง.. (T3) ตอนเรียน มีการอภิปรายพอมีปัญหา ก็จะเตรียมใจไว้ ดังนั้นตอนทำงานก็เตรียมใจไว้แล้ว ทำให้รู้สึกว่าการทำงานก็เป็นอย่างที่คิดนะ แต่เวลามีปัญหา ถ้าเตรียมพร้อม ถ้าเตรียมใจไว้พร้อมก็เป็นประโยชน์ในการทำงาน พอมีปัญหา วิธีแก้ไข? อืม เตรียมใจพร้อมว่าต้องหาทางแก้ไข เพราะว่าได้อภิปรายในชั้นเรียนมาเยอะ ตอนนี้ก็รับฟังความคิดเห็นคนอื่น รับปัญหาได้มากขึ้น

เกี่ยวกับการเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ มีงานมอบหมายให้ทำรายการคำศัพท์ หรือคำยกย่อง-ถ่อมตนในการสื่อสารทางธุรกิจ และต้องสอบกับอาจารย์ผู้สอน 1 ต่อ 1 โดยสามารถสอบกี่ครั้งก็ได้จนกว่าจะได้คะแนนเต็ม ตอนที่ S3 สอบนั้น นึกคำยกย่อง-

[5] "การสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ BJT" คือ การวัด "ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่น" ในสถานการณ์ทางธุรกิจ ซึ่งเป็นการสอบที่จัดทำและดำเนินการโดยองค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan External Tread Organization; JETRO) ตั้งแต่ปี 1996 แต่ได้เปลี่ยนผู้ดำเนินการเป็นมูลนิธิสอบวัดระดับความสามารถด้านคันจิแห่งญี่ปุ่น (The Japan Kanji Aptitude Testing Foundation) ตั้งแต่ปี 2009

[6] มาตรฐานการประเมินระดับ J2 คือ "มีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่นอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ทางธุรกิจในขอบเขตที่กำหนด" รายละเอียดเพิ่มเติมสามารถติดตามได้ในเว็บไซต์ https://www.kanken.or.jp/bjt/about/level_sample.html

ถ่อมตนไม่ออกหนึ่งคำ ทำให้รู้สึกเจ็บใจถึงกับร้องไห้ แต่ก็ได้คะแนนเต็มในการสอบครั้งที่ 2

T2: เรื่องที่ยากลำบากสำหรับวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจคืออะไรคะ? คิดว่ายากทั้งหมด แต่

S3: (หัวเราะ) คำยกย่อง-ถ่อมตน <u>คำยกย่อง-ถ่อมตน ยากมาก แต่ก็คิดว่ามีประโยชน์มาก ไม่มีปัญหา ตอนนั้น คิดว่ายากมาก เกือบตาย แต่ตอนนี้ โอ เป็นประโยชน์มาก</u> อืม <u>ตามที่เรียนในชั่วโมงเรียน ช่วยบอกรุ่นน้องตามนี้เลยค่ะ</u>

สำหรับ S3 ไม่ได้มองประสบการณ์ที่รู้สึกว่ายากลำบากเกือบตายในแง่ลบ แต่มองในแง่บวกว่าเพราะผ่านประสบการณ์เช่นนั้น จึงได้ใช้ประโยชน์ในงานที่ทำอยู่ในตอนนี้ ยิ่งกว่านั้น จากการฝากบอกแนะนำรุ่นน้อง ทำให้เห็นได้ว่า S3 มั่นใจว่ามีประโยชน์ในการเรียนรู้เรื่องเหล่านี้

5.3.4 การเรียนรู้จากการทำงาน: ความสามารถในการจัดการงานด้วยตนเอง และการวางแผนเส้นทางอาชีพในอนาคต

S3 ปัจจุบันทำงานอยู่ที่บริษัทสัญชาติญี่ปุ่นเกี่ยวกับ Supply chain อันที่จริงแล้ว ตอนเริ่มเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย S3 อยากเป็นล่าม แต่พออยู่ปี 4 ก็พิจารณาว่างานล่ามน่าจะเป็นไปได้ยากสำหรับตนเอง จึงเลือกงานเกี่ยวกับ Supply Chain ที่มีความสนใจมาก่อนหน้านี้ ด้วยเหตุผลที่ว่ารู้สึกเหมาะกับตนเอง และเป็นประโยชน์กับกิจการของครอบครัว การเรียนรู้ในที่ทำงานของ S3 มี 2 ประการ ประการแรก คือ ความสนุกในการคิดและวางแผนด้วยตนเอง ประการที่สองคือ มองเห็นเส้นทางการทำงานในอนาคตชัดเจน ก่อนอื่น เกี่ยวกับประเด็นแรก S3 ตอบไว้ในแบบสอบถามว่า “พอใจกับงานในปัจจุบัน” เหตุผลนั้นน่าจะเป็นเพราะสามารถคิดวางแผนได้ด้วยตนเอง

T2: งานนี้ดีอย่างไรคะ?

S3: <u>วางแผนเอง? วิธีคิดของตนเอง (T3) การคิดและวางแผนงานด้วยตนเองได้</u>

T2: ค่ะ ถ้าเช่นนั้นก็เป็นงานที่มีความรับผิดชอบใช่ไหมคะ

S3: ใช่ค่ะ

งานที่ทำอยู่ในปัจจุบันไม่ใช่งานที่รับคำสั่งอย่างเดียว แต่เป็นงานที่มีความรับผิดชอบที่ต้องดำเนินการเอง ทำให้เห็นถึงความอยากทำ กล่าวได้ว่าการที่ S3 พูดเช่นนี้ เพราะรู้สึกได้รับการยอมรับในฐานะคนที่มีคุณค่าสำหรับบริษัท

ในเรื่องที่เกี่ยวกับประเด็นที่สอง S3 มีแผนเส้นทางอาชีพว่าอยากจะเป็นผู้จัดการ Supply Chain ตั้งแต่ตอนที่อยู่ปี 4 ซึ่งการหางานที่เกี่ยวข้องกับ Supply chain และทำงานลุล่วงในแต่ละวันนั้น ทำให้เห็นถึงแผนอนาคตชัดเจนอย่างยิ่ง

T2: งานที่ทำอยู่นี้อยากทำต่อไปเรื่อย ๆ ไหมคะ

S3: <u>อยากทำประมาณสองปีค่ะ หลังจากสองปีไปแล้ว อยากทำงานอย่างอื่น</u>

T2: ทำไมล่ะคะ?

S3: เอ่อ (T3) <u>อยากเรียนต่อปริญญาโท</u>

T2: สุดยอดเลย ถ้างั้นก็มีแผนเส้นทางอาชีพในอนาคตแล้วใช่ไหมคะ?

S3: มีค่ะ <u>เส้นทางอาชีพ คืองานเหมือนกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน เป็นผู้จัดการ Supply Chain อืม เข้าใจไหมคะ?</u>

T2: supply chain ในธุรกิจอะไรคะ?

S3: (T3) <u>ของที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน</u> (ละข้อความ)

T2: จากนี้ไปก็จะทำงานในบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นใช่ไหมคะ?

S3: ค่ะ (ละข้อความ) อันที่จริงแล้ว อยากทำงานที่ญี่ปุ่นนะคะ

T2: งั้น S3 ก็อยากทำงานในบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นพร้อมกับเรียนปริญญาโทไปด้วยหรือคะ?

S3: ใช่ค่ะ

แผนเส้นทางอาชีพของ S3 ค่อนข้างชัดเจน การที่ S3 พูดอย่างชัดเจนว่าเป็น Supply chain ของสินค้าในชีวิตประจำวัน แม้จะยังไม่แน่ใจว่าเป็นเพราะเกี่ยวข้องกับธุรกิจของครอบครัว หรือเป็นความสนใจส่วนบุคคลเอง แต่ก็เห็นความมุ่งมั่นจากคำพูดของเธอ

5.3.5 ความเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของการเรียนในระหว่างกระบวนการ

S3 ได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายในการเรียนภาษาญี่ปุ่นในกระบวนการเรียนในมหาวิทยาลัย การฝึกงาน การเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ และการทำงานในปัจจุบัน

S3: อ๋อ (เป้าหมาย) เปลี่ยนค่ะ ตอนเรียนภาษาญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัย มีเป้าหมายเพื่อเกรด แต่ตอนทำงาน ไม่ใช่เพื่อเกรด แต่อยากจะสื่อสารให้อีกฝ่ายเข้าใจความคิดของเรา เป้าหมายต่างกันเลย

T2: ก่อนไปฝึกงาน เรียนภาษาญี่ปุ่นเพื่อเกรดเนอะ

S3: ใช่ค่ะ (หัวเราะ)

T2: การฝึกงานเปลี่ยนไปบ้างไหมคะ? (ละข้อความ) เห็นบอกว่า "อยากเรียนเพิ่มขึ้น" ใช่ไหมคะ?

S3: เรื่องเกรดก็มี แต่มีความรู้สึกอยากคุยกับคนญี่ปุ่นมากขึ้น ตอนนี้เป็นความรู้สึกอยากคุยกับคนญี่ปุ่น ไม่ใช่เรื่องผลการเรียน

T2: ตอนนี้ ใช้ภาษาญี่ปุ่นเพื่ออะไรคะ? เป้าหมายในการใช้ภาษาญี่ปุ่น

S3: อนาคตอาจจะมีการพูดคุยกับผู้จัดการชาวญี่ปุ่น อยากจะอธิบายเนื้อหางานให้คนอื่น (T3) แผนกที่อยู่ในตอนนี้ มีการประชุมผู้จัดการชาวญี่ปุ่นเดือนละ 1 ครั้ง ทุกคนจะเข้าร่วม และจะรายงานเกี่ยวกับงานโดยตรง ตอนนี้รุ่นพี่ที่ทำงานร่วมกับ S3 อยู่ในช่วงนี้ เป็นคนคุยกับผู้จัดการเป็นภาษาญี่ปุ่นในระหว่างประชุม คนอื่นพูดเป็นภาษาอังกฤษ S3 เข้าร่วมการประชุมด้วย แต่ยังไม่ได้รายงานโดยตรง เพราะว่ารุ่นพี่อยู่ อาจจะเป็นเพราะรุ่นพี่พูดทั้งหมด อยากจะพยายามเพื่อให้ตนเองพูดกับผู้จัดการเป็นภาษาญี่ปุ่นในที่ประชุมได้

T2: (ละข้อความ) ตอนจบการศึกษา กับในตอนนี้ คิดว่าความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นไหมคะ?

S3: การพูดยังค่ะ เพราะว่าไม่ค่อยได้พูด แต่อีเมลโอเค

S3 คิดว่าการเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นการเรียนเพื่อให้ได้ผลการเรียนดี แต่การฝึกงานทำให้คิดว่าอยากพูดได้มากขึ้นอีก นอกจากนี้ งานที่ทำอยู่ปัจจุบัน S3 ก็ตั้งเป้าหมายว่าตนเองจะสามารถพูดหรืออธิบายสื่อสารให้กับอีกฝ่ายหนึ่งในที่ประชุมเข้าใจได้ ทำให้เราเห็นการเปลี่ยนแปลงจากภาษาญี่ปุ่น "เพื่อให้ได้คะแนนดีในการสอบ" เปลี่ยนมาเป็นภาษาญี่ปุ่น "เพื่อสื่อสารไปถึงอีกฝ่าย"

5.3.6 วิเคราะห์จากเรื่องเล่าของ S3

เมื่อวิเคราะห์จากเรื่องเล่าของ S3 เกี่ยวกับการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย การฝึกงาน การเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ และการทำงานแล้ว พบว่า S3 ให้คุณค่ามากที่สุดต่อ "วิธีคิด" ในมหาวิทยาลัย การรับความคิดเห็นของผู้อื่นตอนทำกิจกรรม โดยรับเข้ามาคิดในบริบทของตนเอง และสื่อสารความคิดของตนเองออกไป กล่าวคือ เป็นวิธีคิดเชิงวิพากษ์ ในการฝึกงาน S3 ก็ได้เรียนรู้การคิดซ้ำหลายครั้งโดยตั้งคำถามว่า "ทำไม" เพื่อแก้ไขปัญหาให้ลุล่วง ในวิชา

ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ ไม่ใช่เพียงแค่ทักษะในการสนทนาหรือการเขียนอีเมล แต่ยังเรียนรู้กรณีต่างๆ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นในที่ทำงาน และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาโดยคิดในฐานะของอีกฝ่าย ในที่ทำงานก็ได้เรียนรู้การคิดอย่างอิสระ และความรับผิดชอบในการทำงาน หากพิจารณาคำบอกเล่าของ S3 จะพบคำว่า “คิด” ปรากฏในทุกที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเล่าถึงประสบการณ์ในการฝึกงานว่า มีประโยชน์จนถึงปัจจุบัน ทำให้เราทราบว่าเธอประทับใจอย่างยิ่ง สำหรับ S3 แล้ว การคิด คือ การพัฒนาตัวเอง กล่าวได้ว่า ภาษามีไว้เพื่อการคิด

ระหว่างการสัมภาษณ์ S3 พยายามจะตอบคำถามของผู้สัมภาษณ์เป็นภาษาญี่ปุ่น แต่เวลาที่ไม่สามารถพูดเป็นภาษาญี่ปุ่นได้ ก็จะขอให้อาจารย์ชาวไทยที่เข้าร่วมในการสัมภาษณ์ช่วย ทำให้เห็นว่า การที่จะสื่อสารความคิดของตนเองเป็นภาษาญี่ปุ่นได้เหมือนกับที่มั่นใจเรื่องการเขียนอีเมลนั้น ถือเป็นภารกิจของ S3 ในตอนนี้ Hosokawa (細川, 2012, p. 83) กล่าวไว้ว่า ภาษาเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากการใช้ชีวิตได้ การศึกษาภาษาควรจะเข้าใจจากมุมมองของการใช้ภาษาในการดำเนินชีวิต ในกรณีของ S3 “การคิด” สนับสนุนการใช้ภาษาในการดำเนินชีวิตของเธอ กล่าวได้ว่า การถ่ายทอด “ความคิด” ของตนออกมาเป็นภาษาให้ผู้อื่นเข้าใจ คือการเรียนรู้ในปัจจุบันของเธอ

6. บทสรุป และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้สังเกตและวิเคราะห์เรื่องเล่าซึ่งเป็นประสบการณ์ของผู้เรียนที่ผ่านกระบวนการการศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกงาน และการเรียนภาษาญี่ปุ่นธุรกิจในชั้นเรียนจนกระทั่งถึงการทำงานหลังจบการศึกษา ซึ่งจากเรื่องเล่าของบัณฑิตทั้งสามคน พบว่าผู้เรียนให้ความหมายเข้าใจ และให้คุณค่ากับสิ่งที่ครูสอนตามบริบทของแต่ละคนแตกต่างกันไป

ในการศึกษานี้ เมื่อให้ผู้เรียนมองย้อนกลับไปพบว่า แม้ในชั้นเรียนภาษา แต่สิ่งที่ทุกคนตระหนักและหลงเหลืออยู่ในความทรงจำคือ การเรียนรู้นอกเหนือจากความสามารถทางภาษา เช่น “การสร้างความสัมพันธ์ในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน” การเรียนรู้ด้วยตนเอง” “การคิดในฐานะของคู่สนทนา” “การตั้งคำถามและคิดแล้วคิดอีก” เป็นต้น และได้ใช้การเรียนรู้เหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ในที่ทำงาน สิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนนอกเหนือจากความรู้ทางด้านภาษาเช่นนี้ทำให้ผู้เรียนได้รับวิธีคิดซึ่งกลายมาเป็นหลักคิดของแต่ละคนในการเกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

จากผลการศึกษาข้างต้น ทำให้คณะผู้วิจัยตระหนักว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งอื่นๆ นอกเหนือจากความรู้ทางภาษาผ่านการเรียนภาษาญี่ปุ่น และการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนไม่เหมือนกันเสมอไป แต่เป็นการเข้าใจและให้คุณค่าภายใต้บริบทการใช้ชีวิตของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนจึงควรจัดการเรียนการสอน หรือการให้ผลสะท้อนกลับ (feedback) จากมุมมองที่ว่า “ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรแล้ว” ในชั่วโมงเรียนแต่ละครั้ง กล่าวคือ แม้ว่าการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนจะแตกต่างกัน แต่ความพยายามสังเกตว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรแล้ว เป็นเรื่องสำคัญ และการเผชิญหน้ากับเรื่องดังกล่าวเป็นมุมมองที่จำเป็นสำหรับการเติบโตของทั้งผู้เรียนและผู้สอน

ไม่ใช่เพียงผู้สอนเท่านั้น ผู้เรียนเองก็จำเป็นต้องย้อนกลับไปดูว่าตนเองได้ “เรียนรู้อะไรแล้ว” ผ่านวิชาที่เรียนและประสบการณ์ที่ได้ผ่านพบ ดังนั้น การสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสย้อนกลับไปทบทวนและตระหนักถึงเรื่องที่ตนเองได้เรียนรู้แล้วจึงเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในการเรียนการสอนจากนี้ไป

หากความสามารถที่จำเป็นสำหรับการเป็นทรัพยากรมนุษย์ผู้เป็นที่ต้องการของมหาวิทยาลัยและบริษัท ไม่ใช่เพียงความสามารถทางภาษาเท่านั้น แต่

เป็นการใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ความสามารถในการแก้ไขปัญหาผ่านการสื่อสารได้แล้วละก็ กล่าวได้ว่า บทบาทของผู้สอนคงมิใช่เพียงสอนเนื้อหาความรู้เท่านั้น แต่คือ การรับรู้ถึงความสามารถที่ผู้เรียนแต่ละคนมีอยู่ และสร้างโอกาสที่ทำให้เพิ่มความสามารถนั้นมากขึ้นไปอีก

เนื่องจากงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยมุ่งเน้นผู้เรียนที่จบการศึกษาเป็นบัณฑิตแล้วและมีระยะเวลาการทำงานประมาณหนึ่งปี ดังนั้น การศึกษาในประเด็นเหล่านี้เพิ่มเติมในกลุ่มผู้เรียนที่จบการศึกษาไปหลายปีเป็นหัวข้อที่คณะผู้วิจัยคิดว่าควรมีการศึกษาต่อไปเพื่อให้เข้าใจการเรียนรู้ได้ลึกซึ้งขึ้น

บรรณานุกรม

ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ, ยูมิโกะ ยามาโมโตะ. (2017). “การพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพการทำงานในระดับสากล: กรณีการเตรียมความพร้อมสำหรับฝึกงานในต่างประเทศ”. *วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา, 7*(2), 83-100.

ธวัช คำทองทิพย์. (2021). การประเมินผลโครงการส่งนักศึกษาไปฝึกงานที่ประเทศญี่ปุ่น: กรณีศึกษานักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา, 38*(1), 56-73.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ราชบัณฑิตยสถาน.

栗飯原志.(2012).「初級からのビジネス日本語教育―香港の大学生を対象としたコースを事例に」『専門日本語教育研究』15, 13-18.

奥村三菜子・櫻井直子・鈴木裕子編. (2016).『日本語教師のためのCEFR』くろしお出版.

金孝卿.(2016).「ビジネスコミュニケーション教育のためのコース・デザインの検討―2014年度及び2015年度の「ビジネス日本語」コースの実践報告―」『多文化社会と留学生教育』20、大阪大学国際教育交流センター, 41-54.

櫻井直子・奥村三菜子. (2021).「CEFR Companion Volume with New Descriptorsにおける「仲介」に関する考察」日本語教育178号, 154-169.

中嶋洋一編. (2017). 『「プロ教師」に学ぶ真のアクティブ・ラーニングー“脳動”的な英語学習のすすめ』開隆堂.

細川英雄・NPO法人「言語文化研究所」スタッフ編. (2004).『考えるための日本語-問題を発見・解決する総合活動型日本語教育のすすめ』明石書店.

細川英雄・西山教行編. (2010).『複言語・複文化主義とは何か』くろしお出版.

溝上慎一. (2014).『アクティブラーニングと教授学習パラダイムの転換』東信堂.

無藤隆. (2015).「優れた教師の実践から学ぶアクティブ・ラーニングの在り方」教育課程研究会編著『「アクティブ・ラーニング」を考える』東洋館出版社, 20-25.

横須賀柳子. (2015).インターン留学生の企業実践共同体への参加による学びの形成. 三枝優子, 横須賀柳子, 馬場美穂, 宮副ウォン裕子「実践共同体への参加の過程 ―日本語教育実習生, インターンシップ生, 大学院生, 社会人による実践行動」(パネル発表)『2015 年度日本語教育学会秋季大会予稿集』, 75-78.

横須賀柳子.(2016).「インターンシップ参加による「職場リテラシー」の学び」リテラシーズ18, 74-88.

横須賀柳子. (2017).「外国人留学生のインターンシップ参加を通したキャリア探索」『グローバル人材育成教育研究』第4巻 第1号第2号.

横須賀柳子. (2020).「外国人留学生のキャリア形成―インターンシップ参加の実態調査と事例から―」日本語教育175号、, 50-64.

横溝紳一郎・山田智久. (2019).『日本語教師のためのアクティブ・ラーニング』くろしお出版

Received: 30/11/64
Revised: 20/12/64
Accepted: 25/12/64